

Waterbeheerprogramma 2028-2033

Inhoud

Waterbeheerprogramma 2028-2033.....	1
Samen voor water en bodem.....	2
1. Samen voor water en bodem: inleidende samenvatting.....	2
Van buiten naar binnen: water en bodem als onderdeel van het maatschappelijk debat.....	2
Accent op ‘water en bodem sturend’, assetmanagement en omgeving	3
Stevige inspanningen.....	4
2. Leeswijzer: het verschil tussen ambities en opgaven	5
Vijf thema's	5
Aandacht voor positie van het waterschap	5
3. Leidend samenwerken voor water en bodem	6
Grenzen kennen om samen verantwoordelijk te zijn.....	6
Zes bouwstenen voor duurzame vormen van samenwerking.....	7
Invloeden van buiten	8
4. Beschermen – veilig leven met water	10
Onze kustzone voldoet uiterlijk in 2050 aan het afgesproken beschermingsniveau	10
Ons regionaal (grond)watersysteem is robuust ingericht in 2050.....	12
5. Aanpassen – veerkracht in elk seizoen.....	16
In alle wateren hebben we een veerkrachtig ecosysteem in 2040	17
6. Verbeteren – schoon en gezond water	21
We hebben schoon en gezond water in 2050	21
7. Versterken – duurzaam en weerbaar.....	25
Klimaatneutraal in 2035	25
Circulair in 2050	26
We voeren onze taken uit tegen maatschappelijk verantwoorde kosten	27
We ontwikkelen ons digitaal om onze taken op de lange termijn betrouwbaar en weerbaar uit te voeren	29
8. Verbinden – omgeving en organisatie.....	32
Wij versterken ketensamenwerking en gezamenlijke kennisontwikkeling.....	32
Ons dagelijks handelen wordt gestuurd door water en bodem	33
Wij versterken de verbinding met de waarde van water.....	34

Samen voor water en bodem

1. Samen voor water en bodem: inleidende samenvatting

Waterschap Noorderzijlvest zorgt voor veilig, schoon en gezond water in een veerkrachtig watersysteem. We brengen jaarlijks tussen de 50 en 60 miljard liter gezuiverd water terug naar het oppervlaktewater. Dat doen we in een gebied dat zich uitstrekt van de Waddenkust tot het Drents Plateau. We willen die taak uitvoeren dicht bij de mensen die er wonen en werken, in een gebied dat we goed kennen. En een gebied waarvan we nog beter willen weten wat er nodig is om het leefbaar te houden, nu en voor de generaties na ons.

Van buiten naar binnen: water en bodem als onderdeel van het maatschappelijk debat

Deze gebiedskennis zetten we steeds actiever in vanuit een werkwijze die begint bij wat er in de maatschappij speelt: van buiten naar binnen. We kijken en luisteren naar wat er om ons heen gebeurt, bij inwoners, bij partners en medeoverheden en vertalen dat vervolgens naar onze ambities en opgaven.

Dit programma verschijnt op een moment dat water en bodem een belangrijke rol spelen in het maatschappelijk debat. Het debat dat terecht gaat over wat nodig is om ons werkgebied leefbaar te houden en er meerwaarde voor te creëren door alle betrokken bevoegdheden en disciplines. Een debat dat wij graag voeren op de inhoud binnen én vooral ook buiten onze organisatie.

Ons waterbeheerprogramma gaat over opgaven die voortkomen uit onze wettelijke taken. Daarnaast verandert ons werk sterk. In die veranderopgaven is veel werk te doen. Beide zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

We weten dat niet alles waar we aan gewend zijn, overal nog kan. Het is niet voor niets dat we in dit Waterbeheerprogramma voortaan spreken over het in standhouden van een veerkrachtig watersysteem dat de gevolgen van klimaatveranderingen beter aankan. Eerder was de titel van een van onze programma's 'voldoende water in elk seizoen'. Nu er steeds vaker periodes op ons af komen met te veel of juist te weinig water kunnen we 'voldoende' – zeker op termijn - niet meer altijd en overal waarmaken. We moeten daarom de bakens verzetten naar het inrichten van dat veerkrachtige watersysteem waarin de natuur en landbouw zelf effecten opvangt en soms een steuntje in de rug nodig heeft van de techniek. En waarin we moeten leren accepteren dat een zekere mate van overlast bij ons leven in de delta gaat horen.

De keuzes die nu worden gemaakt over bouwen, telen, ondernemen en wonen hebben gevolgen die de volgende generatie niet meer teruggdraait.

We lopen tegen de grenzen van ons watersysteem aan. De onderzoeken die het vorige programma aankondigde zijn uitgevoerd, sommige lopen nog en andere starten.

Onderzoek blijft onderdeel van hoe we werken omdat we moeten blijven begrijpen hoe water en bodem zich gedragen en omdat we moeten blijven monitoren wat onze gezamenlijke inspanningen opleveren. De resultaten leren ons en anderen waar we ons op moeten aanpassen als dat nodig is.

De ambities en opgaven waar we voor staan raken aan maatschappelijke keuzes die het waterschap niet alleen maakt. En dat is juist de kracht: gemeenten staan voor grote woningbouwopgaven. Samen kunnen we bepalen welke locaties verstandig zijn en hoe klimaatadaptief bouwen vorm kan krijgen. Met agrariërs zoeken we naar grondgebruik dat past bij wat het watersysteem aankan. We doen dat met oog en oor voor de bereidheid stappen te zetten en ook voor de onzekerheden die dit voor de eigen bedrijfsvoering met zich meebrengt.

Met bedrijven en huishoudens werken we aan een waterketen die ook voor de volgende generatie toekomstbestendig blijft. Bij het zoveel mogelijk voorkomen van vervuiling aan de bron en het beperken van het gebruik van zoetwater in droge perioden heeft iedereen die in dit gebied woont en werkt een rol. Samen komen we verder dan ieder afzonderlijk.

Accent op ‘water en bodem sturend’, assetmanagement en omgeving

De Blauwe Omgevingsvisie (BOVi) geldt nog steeds als basis voor de manier waarop we ons werk doen. In BOVi staat dat we ‘klimaatklaar’ willen zijn, aan een volhoudbare wereld bijdragen en ons watersysteem meer natuurlijk inrichten. Daarom zijn water en bodem ook het logische vertrekpunt van dit programma: de basis waarvandaan we beginnen. Die gedachte is niet nieuw voor ons, maar is de afgelopen jaren wel scherper geworden.

Onderzoek en gesprekken met de omgeving leidden eind 2025 tot het advies Water en Bodem Sturend, vastgesteld door ons algemeen bestuur. We kwamen gezamenlijk in dit proces tot zes bouwstenen die in samenhang met elkaar ons gewenste ‘dna’ vormen over de manier waarop water en bodem een stem moeten krijgen. Juist deze zes belangrijke elementen moeten in de samenwerking met de omgeving altijd genoeg aandacht krijgen.

We weten dat we de omgeving kunnen helpen door helder en duidelijk te zijn over wat wel en niet kan. We mogen steviger zijn in onze positionering; onze gebiedskennis is helpend bij de keuzes die andere partners moeten maken. En: we hebben werk te doen in het creëren van bewustwording om lange termijnperspectieven onder de aandacht te brengen.

Waterschap Noorderzijlvest beheert dijken, watergangen en rioolwaterzuiveringen; de fysieke infrastructuur waarop dit gebied draait. Assetmanagement is de manier waarop we die basis bewust beheren: op basis van gegevens, transparant over kosten en risico's, en eerlijk over wat het systeem en onze organisatie aankan. Ook dat is geen interne aangelegenheid. Het is de basis voor elk gesprek dat we met onze omgeving voeren over wat wel en niet kan.

We hebben onze omgeving hard nodig en nodigen iedereen die in dit gebied woont, werkt en beslist uit om samen met ons te bouwen aan een leefomgeving die ook voor de volgende generatie aantrekkelijk en toekomstbestendig is.

Dit waterbeheerprogramma is daarom enerzijds een wettelijk verplicht document en anderzijds een document dat samenhangt met het beleid en de doelen van programma's van het Rijk (zoals Hoogwaterbeschermingsprogramma, Programma Aanpak Grote Wateren, stroomgebiedbeheerplan), de Regionale Waterprogramma's van de provincies en de omgevingsvisies van gemeenten. Deze programma's en visies hebben allemaal invloed op water en bodem én de kwaliteit van de leefomgeving.

Stevige inspanningen

Onze ambities reiken ver. En de opgaven blijven stevige inspanningen vragen. De mate van geplande investeringen is onverminderd hoog. Onze inzet voor de komende planperiode is een gemiddeld investeringsniveau van € 50 miljoen netto per jaar. Dat is wat lager dan de afgelopen jaren; toch verzetten we hiermee nog altijd heel veel werk.

De capaciteit in de organisatie is de afgelopen jaren gegroeid. Dat is nodig om (nieuwe) wettelijke verplichtingen op het gebied van onder meer openheid en transparantie, cybersecurity, informatieveiligheid en waterkwaliteit het hoofd te bieden. De ingezette groei is ook het gevolg van de keus om onze maatschappelijke positie te versterken, meer te sturen op samenwerking met partners in onze omgeving en daarmee zorgvuldige gebiedsprocessen te doorlopen. We voorzien de komende jaren een meer beheerste groei van de organisatie. We zullen bewust werk temporiseren om tijd en capaciteit te hebben om - als dat nodig is - toch nog extra stappen te kunnen zetten. De beschikbare capaciteit blijft - voor een relatief klein waterschap met vergelijkbare opgaven als in de rest van het land - onder druk staan. Ook bij marktpartijen merken we dat het in deze tijd meer moeite kost om ons werk voor water en bodem ook daadwerkelijk gerealiseerd te krijgen.

Niettemin kiest het bestuur ervoor om onvermijdelijke ingrepen en investeringen niet af te willen wentelen op toekomstige generaties. Daarmee zetten we de lijn van het vorige waterbeheerprogramma door waarin (nieuwe) wet- en regelgeving en ontwikkelingen een plek krijgen. Wel zijn er keuzes aan de orde om een aantal vraagstukken over de komende planperiode heen te tillen. Anders vragen we te veel van financiële middelen en capaciteit.

Werk aan water heeft in het hele land een steeds hogere prijs. Daar hebben wij als waterschap ook mee te maken. Zoals verwacht zullen de lasten voor huishoudens en bedrijven blijven stijgen. Het bestuur wil die stijging onder de 10% per jaar (voor een gemiddeld gezin met koopwoning) houden.

2. Leeswijzer: het verschil tussen ambities en opgaven

Dit waterbeheerprogramma (WBP) is de concretisering van die werkwijze voor de komende zes jaar. Het bouwt voort op de BOVi, onze langetermijnvisie op een toekomstbestendig werkgebied. Waar de BOVi de horizon schetst, maakt dit programma duidelijk waar de komende periode focus op ligt. Daarbij maken we steeds onderscheid tussen ambities en opgaven: een ambitie is de vertaling van de BOVi: de lange termijnvisie die verder reikt dan deze programmaperiode, tot ver na 2033. Een opgave beschrijft het doel en het resultaat die we deze zes jaar willen bereiken. In dit programma geven we ter verduidelijking en daar waar mogelijk (illustratieve) voorbeelden van maatregelen die we kunnen nemen.

De meer concrete activiteiten en maatregelen bij elke opgave kondigen we aan in gebiedsgerichte omgevingsprogramma's, daar waar we de samenwerking aangaan met onze partners. Activiteiten en maatregelen staan ook in onze jaarplannen met de verantwoording in de jaarverslagen die daarop volgen.

Vijf thema's

De ambities en opgaven beschrijven we aan de hand van vijf thema's:

- Beschermen - veilig leven met water
- Verbeteren - schoon en gezond water
- Aanpassen - veerkracht in elk seizoen
- Versterken - duurzaam en weerbaar
- Verbinden - omgeving en organisatie

Daarmee laten we de traditionele indeling in de vier bekende (planning en control) programma's los. Omdat die programma's wel onlosmakelijk verbonden zijn aan de financiële systematiek blijven deze programma's bestaan in het financiële deel van Jaarplan, Q rapportages en Jaarverslag. Tekstueel zullen de komende jaar- en kwartaalstukken aansluiten bij de thema's die we in dit WBP introduceren.

Aandacht voor positie van het waterschap

De positie van het waterschap in en met zijn omgeving is zo duidelijk aan het veranderen dat er extra aandacht voor is in dit waterbeheerprogramma (hoofdstuk 3). Nieuwe en andere vormen van samenwerken gaan veel van ons en van onze partners vragen. Het welslagen daarvan is cruciaal voor het kunnen realiseren van onze ambities en opgaven in deze planperiode.

3. Leidend samenwerken voor water en bodem

De BOVi, de Blauwe Omgevingsvisie, is en blijft het strategische vertrekpunt waarop het vorige en ook dit Waterbeheerprogramma op voortbordduurt. In de koers die daarin is uitgezet staat: klimaatklaar zijn én blijven in een natuurlijker watersysteem én daarmee werken aan een volhoudbare wereld. Het waterschap wil een gewaardeerd beleidspartner zijn en zich opstellen als een maatschappelijk verantwoordelijke overheid. Het waterschap wil blijven faciliteren in ruimtelijke ontwikkelingen én zal tegelijkertijd nadrukkelijker staan voor de positie van water en bodem in ons werkgebied. Die leidende en helpende houding vraagt de omgeving van ons. Dat is een belangrijk gegeven in een tijd waarin we tegen de grenzen aanlopen van wat het beheer van het water in ons gebied aankan.

Grenzen kennen om samen verantwoordelijk te zijn

We weten inmiddels goed genoeg welke complexe vraagstukken op tafel liggen. In onze praatplaat 'Water en bodem sturend' (bijlage x) die samen met Waterschap Hunze en Aa's is ontwikkeld onderscheiden we een aantal deelgebieden. De praatplaat laat o.a. zien welke complexe vraagstukken per deelgebied spelen.

De kustpolders kampen met toenemende verzilting. Die is niet terug te draaien; we kunnen hooguit de gevolgen ervan verminderen. Het veen oxideert zodra het droogvalt. Op de hoge zandgronden worden droge periodes langer en intensiever, wateraanvoer kan dat niet altijd blijven opvangen en is ook niet overal mogelijk. Wateroverlast gaat vaker voorkomen bij hevige neerslag, met name in de bebouwde gebieden.

We weten nog niet alles: wat betekent de zeespiegelstijging voor de grenzen van de kustzone? En wat zijn de effecten van meer en langere droge periodes op de grondwaterstand? Wat zijn de effecten van (nieuwe) vervuilende stoffen op de waterkwaliteit en de zuivering van afvalwater? Dit vraagt blijvend onderzoek en monitoring. We willen meten wat onze gezamenlijke inspanningen teweegbrengen. Een goed voorbeeld daarvan is dat we in een intensief en vruchtbaar gebiedsproces met voortdurende metingen monitoren hoe de zoet-zout overgang in het Lauwersmeergebied zich ontwikkelt.

De oplossingen zijn niet overal en altijd hetzelfde. Soms is dat water vasthouden. Soms is dat ruimte maken voor water. Soms is dat accepteren dat we vaker overlast gaan ervaren.

'Samen' is hierin het sleutelwoord. Oplossingen liggen in het gebruik van de ruimte voor water. Welke oplossing we ook kiezen om toekomstbestendig ons oppervlaktewater te beheren en te beheersen: we kunnen dat niet alleen bepalen. We moeten hier samen verantwoordelijkheid voor dragen en verder kijken dan onze eigen bevoegdheden van ons vragen.

Zes bouwstenen voor duurzame vormen van samenwerking

Met het toepassen van zes bouwstenen brengen we ambities uit de BOVi dichterbij die gaan over hoe het waterschap opereert (gewaardeerd beleidspartner, een maatschappelijk verantwoordelijke overheid zijn, faciliteren van ruimtelijke ontwikkelingen). Het is ons kompas. Deze bouwstenen komen voort uit de conclusies van het breed gedragen advies over 'Water en bodem sturend' (bijlage X). Hiermee worden ambities uit onze visie vertaald naar een werkwijze voor ons dagelijks handelen: voor onze medewerkers – van beleidsmedewerker tot vergunningverlener -, voor het gebiedsproces, voor het bestuur, voor onze partners. Tegelijk vraagt deze werkwijze ook iets van de partners met wie wij samenwerken. Zij vragen ons collectief om een leidende rol voor water en bodem te pakken. Wij vragen de vergaande bereidheid terug om de eigen bevoegdheden en verantwoordelijkheden in de ruimtelijke ordening niet langer voorop te stellen bij het maken van plannen en beleid voor ons gebied. Hoe moeilijk en weerbarstig dat in de praktijk ook is. De Omgevingswet biedt kansen om met vrijwillige 'omgevingsprogramma's' onderlinge samenwerking te stimuleren en ook (juridisch) beter te borgen. Het waterschap is bereid met dit instrument te gaan experimenteren met partners die hier ook meerwaarde in zien.

Daarom is **'samen verantwoordelijk'** willen en kunnen zijn één van de zes belangrijke elementen in het bouwen van duurzame samenwerking met onze partners en medeoverheden.

Het zal **'veranderkracht'** vergen van onze omgeving, onze organisatie en ons bestuur om voldoende veerkracht in het watersysteem, in de waterketen en in een gezondere bodem te realiseren. Daarbij hoort dat er ruimte is om te onderzoeken, te proberen, te experimenteren en samen te werken over grenzen van teams, organisaties en bevoegdheden heen.

We stellen **'bodem en water voor later'** voorop. We denken nadrukkelijker na over lange termijnperspectieven en redeneren dan terug wat de komende jaren nodig is om nu tenminste te doen. Klimaatverandering, zeespiegelstijging, technologische, ruimtelijke en economische ontwikkelingen kunnen zich sneller of anders ontwikkelen dan we nu verwachten of voor ogen hebben. Dat vraagt om besluiten die robuust zijn onder verschillende toekomstbeelden en –perspectieven met de mogelijkheid om tijdig bij te sturen. We blijven werken met scenario's en nemen beslismomenten op in onze programmering. Zo voorkomen we dat scenario's en keuzes van vandaag de mogelijkheden van morgen onnodig beperken.

We hebben voor nu en voor morgen **'goed gereedschap'** nodig. Dat zorgt ervoor dat we inzichten eenduidig kunnen delen en regelgeving past bij het vastgestelde beleid. Kaarten, data en geldende beleidskaders moeten op elk niveau helder en duidelijk zijn.

We hebben een sterkere bewustwording nodig over wat er gebeurt als we niks doen. We benadrukken het **'besef'** van de waarde van water en bodem in ons gebied. Als we die waarde veronachtzamen, zal herstel naar schoon en gezond water en een veerkrachtige bodem nog meer tijd, nog meer energie en uiteindelijk ook nog meer geld kosten.

Daarom zullen in toenemende mate keuzes aan de orde zijn: andere peilen, meer ruimte voor water of andere functies in bepaalde delen van het gebied die beter passen bij de natuurlijke omstandigheden van een gebied. Er gaan hoe dan ook beslissingen op ons en op onze partners afkomen die **‘met lef’** en bestuurlijke moed genomen moeten worden.

Invloeden van buiten

De werking van het totale watersysteem staat allang niet meer op zichzelf. De maakbaarheid kent beperkingen en grenzen. Er zijn vijf belangrijke invloeden van buiten die in hoge mate bepalen welke koers het waterschap moet kiezen om het watersysteem en de waterketen toekomstbestendig te maken:

Een veranderend klimaat

Het klimaat verandert sneller dan eerder voorzien. De KNMI-klimaatscenario's van 2023 zijn significant zwaarder dan de vorige. Intensere buien, langere droogtes, hogere temperaturen en soms alles tegelijk. Klimaatadaptatie is in dit programma geen apart thema naast andere thema's. Het is de bril waardoor alle keuzes worden gemaakt. Onze primaire taken veranderen door klimaatverandering: voor waterveiligheid, peilbeheer, waterkwaliteit en ruimtelijke ordening. Klimaatverandering betekent ook verandering in de waterketen: het proces om van steeds meer afvalwater naar afdoende gezuiverd oppervlaktewater te komen, wordt complexer. Grote hoeveelheden neerslag tegelijk leiden vaker tot riooloverstorten. Daarnaast zorgen lange periodes van droogte ervoor dat concentraties van nutriënten als stikstof en fosfor, medicijnresten en andere microverontreinigingen hoger worden. Dat heeft allemaal een negatief effect op de kwaliteit van oppervlaktewater. Uiteindelijk heeft de hoeveelheid beschikbaar schoon en gezond zoetwater effect op een afdoende drinkwatervoorraad.

Een veranderende samenleving

De bevolking verandert van samenstelling en verdeling. De provincie Groningen als geheel vergrijsst en krimpt richting 2050 terwijl de gemeente Groningen juist groeit. Het arbeidspotentieel neemt af. Krimp betekent dat de lasten over minder ingezetenen verdeeld kan worden op het moment dat de investeringsopgave groeit: de groei van de stad betekent dat er (onder meer) forse investeringen in de afvalwaterketen op ons af komen om de capaciteit van het zuiveren van afvalwater op peil te houden. Tegelijkertijd wordt de bevolking steeds ouder en neemt medicijngebruik toe. We moeten investeren om medicijnresten uit afvalwater te kunnen zuiveren, net als andere microverontreinigingen.

De druk op de ruimte groeit eveneens: in en rond de stad Groningen ligt een forse maatschappelijke opgave om meer woningen te bouwen. Water en bodem moeten hierin sturend zijn om de toenemende druk op het watersysteem en de waterketen op te vangen. Bij het inrichten van de openbare ruimte is ruimte voor water en bodem van belang om problemen in de toekomst te voorkomen.

Europese afspraken vragen meer inspanning

Europa staat voor schoon en gezond water. De KRW-deadline van 2027 is gepasseerd en de vierde planperiode begint met een Europese beoordeling van wat bereikt is. Tegelijkertijd stelt de herziene Richtlijn Stedelijk Afvalwater aanvullende eisen aan de verwijdering van microverontreinigingen en de verdere vermindering van uitstoot van stikstof en fosfor. Deze eisen gelden voor grote rioolwaterzuiveringsinstallaties en op kleinere die op kwetsbaar water lozen. Een deel van deze opgave moeten we in deze programmaperiode realiseren als bijdrage aan de nationale verplichtingen van Nederland.

De wet weerbaarheid kritieke entiteiten vraagt extra en stevige inspanningen om onze voorzieningen draaiende te houden bij dreiging, uitval en verstoringen. Deze wet is de nationale vertaling van de Europese richtlijn CER.

Een dalend vertrouwen in overheden

Het vertrouwen in overheden en politiek bestuur staat onder druk. De polarisatie neemt toe. Ook in ons werk ligt dat op de loer. Een waterschap dat zijn werk doet maar dat werk niet verbindt met het gebied en de mensen die er leven, draagt bij aan precies het wantrouwen dat het wil doorbreken. Beginnen bij wat mensen zien, merken en weten is voor ons daarom een logische manier van werken. Met het doorlopen van gebiedsprocessen leren we beter luisteren naar elkaars perspectieven en belangen. Dat levert wederzijds begrip en betere plannen op met vaak meerwaarde voor de omgeving.

Verwevenheid met andere systemen

Wereldwijd zijn water, voedsel, energie, natuur, grondstoffen en ruimte steeds verder met elkaar verbonden en staan op zichzelf onder druk. Wij moeten aan verplichtingen gaan voldoen om eigen electriciteit op te wekken omdat leveringszekerheid onder druk staat. Als vitale sector zullen we ons extra moeten beschermen tegen uitval van onze assets. Daar horen nieuwe afwegingen bij tussen enerzijds transparant handelen en anderzijds de mate van kwetsbaarheid die in een vitale sector nog verantwoord is. We kunnen hoe dan ook niet volledig afhankelijk blijven van externe partijen. Hierin speelt de ontwikkeling van Artificial Intelligence (AI) en de ethische vraagstukken die daarbij horen een belangrijke rol net als het delen en samen werken met data. We kunnen belangen, risico's en kansen daarom niet meer los van elkaar zien. **Samen verantwoordelijk** zijn, is de basishouding.

4. Beschermen – veilig leven met water

Wij beschermen mensen tegen het water. Veilig kunnen leven met water is en blijft prioriteit. Noorderzijlvest weet wat nodig is om dit gebied bewoonbaar en leefbaar te houden. De volgende twee ambities geven hier richting aan: onze kustzone voldoet uiterlijk in 2050 aan het afgesproken beschermingsniveau en ons regionaal watersysteem achter de zeedijk is in datzelfde jaar robuust ingericht om bestand te zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering. Samen vormen ze de opdracht om niet alleen te beschermen tegen water van buiten, maar ook te zorgen dat het watersysteem van binnenuit sterk genoeg is voor wat er op ons afkomt.

Klimaatadaptatie, het vermogen om mee te bewegen met een veranderend klimaat, is de bril waardoor keuzes voor een veilig watersysteem worden gemaakt. We zijn er om onveilige situaties te voorkomen. Er is meer dan alleen preventie: we willen invloed uitoefenen op de ruimtelijke inrichting om gevolgen van klimaatverandering te beperken. We doen dat door ver vooruit te kijken en terug te redeneren wat we morgen al kunnen en willen doen. Niettemin zullen we ook vaker moeten accepteren dat wateroverlast vaker zal voorkomen. Dat is een wezenlijk andere boodschap dan waaraan het waterschap en onze omgeving altijd gewend was.

Bij het omgaan met wateroverlast en overstromingsrisico's werken we met het toepassen van een belangrijk landelijk toegepast begrip: 'meerlaagse veiligheid'. Dit gaat verder dan alleen preventie: bewustwording, beperken van gevolgen, crisisbeheersing en het herstel zijn eveneens belangrijke pijlers in deze aanpak. De ontwikkelingen volgen wij, onder meer via het Deltaprogramma.

Het Deltaprogramma stelt zich ten doel Nederland te blijven beschermen tegen overstromingen en ruimtelijk is ingericht om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Met deltabeslissingen en voorkeursstrategieën geeft het programma richting aan te nemen maatregelen. De deltaplannen Waterveiligheid (inclusief Hoogwaterbeschermingsprogramma) en Ruimtelijke Adaptie (DPRA) zijn relevant.

Onze kustzone voldoet uiterlijk in 2050 aan het afgesproken beschermingsniveau

De zeespiegel stijgt, de bodem daalt en de golfbelasting op onze dijken neemt toe. Water en Bodem worden daarmee harde randvoorwaarden bij alles wat er in het kustgebied gebeurt: woningbouw, landbouw, industrie, natuur en recreatie. De zoetwaterstrategie koppelen we aan teeltkeuzes en woningbouwontwikkeling. Het waterschap wil vroeg aan tafel zitten als kennispartner die helpt de juiste keuzes te maken. Het waterschap treedt daarin bewust op ook daar waar de bevoegdheden ophouden.

We spreken nadrukkelijk van een brede kustzone: de bescherming gaat verder dan alleen het versterken van de zeedijk. Achter de dijk zullen we in toenemende mate water de ruimte moeten geven. Ook buitendijks (vóór de dijk) denken we na over kansen en

innovaties die bijdragen aan een veilig gebied in de delta. En daarbij ook doelen voor een betere natuur dichterbij brengen.

Opgaven voor deze periode

We hebben een stabiele scope voor de dijkversterking langs het traject Lauwersmeer-Eemshaven (1)

Na de uitgevoerde dijkversterkingen Eemshaven-Delfzijl en Lauwersmeer-Vierhuizenresteeft voor ons werkgebied de versterking van de Ommelanderveedijk (traject 6-6). We onderzoeken samen met het Hoogwaterbeschermingsprogramma op welke termijn we dit deel van de versterking kunnen voorbereiden en uitvoeren. Onze eerdere ervaring met dijkversterkingen leert ons dat we baat hebben bij een stabiele scope van het totale project. Dat vraagt een langere voorbereidingstijd. Deze manier van werken geeft voldoende zicht op mogelijke koppelkansen en voorkomt grotendeels onaangename verrassingen tijdens de uitvoering. We voorzien de start van de verkenning vanaf 2028 en de uitwerking vanaf 2033.

De provincie Groningen en kustgemeenten verwijzen in hun plannen naar ons geactualiseerde profiel van vrije ruimte (2)

Het is van belang dat onze medeoverheden en het waterschap hetzelfde beeld hebben van de vrij beschikbare ruimte rond de primaire zeekering om een toekomstige brede kustzone mee te kunnen ontwikkelen. Die duidelijkheid willen we rond het eind van deze programmaperiode graag terugzien in de omgevingsvisies en – plannen van onze partners.

We hebben nieuwe overstromingskaarten ontwikkeld (3)

De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) verplicht lidstaten overstromingsrisico's in kaart te brengen en actueel te houden. Waterschappen leveren de basisdata over hun werkgebied voor zowel de primaire als regionale waterveiligheid; de provincie verwerkt de risico's in provinciale ruimtelijke plannen. Deze informatie levert een belangrijke bijdrage aan bewustwording en de uiteindelijke keuzes voor de inrichting van de ruimte. We werken in deze periode nadrukkelijk aan deze 'water en bodem sturend' opgave in samenhang met andere data over 'te veel water'. De ROR vraagt van ons deze opgave uiterlijk in 2033 te realiseren.

We hebben de tweede Landelijke Beoordeling van de primaire keringen uitgevoerd (4)

Deze wettelijke cyclus loopt van 2023 tot 2035. In deze periode moeten we beoordelen of de primaire zeekeringen in de huidige situatie hoog en sterk genoeg zijn. We voeren deze landelijke beoordeling uit samen met onze buur(kust)waterschappen.

Ons regionaal (grond)watersysteem is robuust ingericht in 2050

De fysieke inrichting van ons gebied zal zich meer gaan richten op wat het watersysteem van nature aankan om te kunnen omgaan met extremen: te veel water bij hevige neerslag en te weinig water in periodes met langdurige droge omstandigheden. De techniek blijft onmisbaar om peilen te reguleren en water aan- en af te voeren als dat moet. Een verbeterde natuurlijker inrichting van een gebied helpt om de effecten van klimaatverandering op te vangen: water langer vasthouden in ondieptes en in herstelde kronkelende beken bijvoorbeeld. Het grootste potentieel in water vasthouden ligt in de bodem. Het stimuleren van gezonde bodems met capaciteit om water in te laten infiltreren en te bufferen is daarom een belangrijk speerpunt.

De bodem bepaalt wat er boven de grond mogelijk is. Veenoxidatie, bodemdaling en toenemende droogte zorgen ervoor dat het huidige, bestaande grondgebruik steeds meer inspanning vraagt om in stand te houden. Dat proces gaat door zolang grondgebruik niet kan of mag veranderen. Een gezond bodemsysteem vraagt daarom om heldere afspraken en het stimuleren van veranderingen in bodembeheer en – gebruik. Samen met agrariërs, gemeenten en andere grondeigenaren moeten we het gesprek voeren over wat wel en niet kan. Daarbij zullen we ook rekening moeten houden met de gedragscode bestendig beheer en onderhoud bij onze beheer en onderhoudswerkzaamheden.

De zoetwaterstrategie wordt in deze periode ontwikkeld en maatregelen voeren we programmatisch uit. We weten inmiddels dat we niet altijd en overal de aanvoer van zoetwater kunnen en zullen garanderen. Met drie programma's geven we uitvoering aan deze strategie:

- Maatregelen om het watersysteem dat we zelf beheren robuust in te richten
- Maatregelen door grondeigenaren om op hun eigen perceel water vast te houden
- Het verbeteren van de bodemgezondheid te verbeteren

Hoe eerder water en bodem een plek krijgen in ruimtelijke en gebiedsprocessen, hoe beter we kostbare ingrepen achteraf kunnen voorkomen. Dat vraagt om keuzes maken op basis van risico in plaats van alleen op basis van normen. Het vraagt ook om het voeren van het gesprek over welke omgevingswaarden passen bij elk gebied. Dat vraagt iets van het waterschap zelf, maar ook van gemeenten, agrariërs, natuurterreinbeheerders en andere partners. Alleen samen kunnen we het watersysteem robuust houden voor wat er op ons afkomt.

Opgaven voor deze periode

We hebben bestuurlijk gedragen kansrijke varianten voor een robuuste zoet-zoutverbinding tussen het Lauwersmeer en de Waddenzee vastgesteld (5)

Het gebiedsproces Lauwersmeer-Waddenzee is een gezamenlijke inspanning van de Stuurgroep Lauwersmeer en de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Hierin komen meerdere opgaven samen: ecologische waterkwaliteit, waterveiligheid,

waterafvoer, zoetwaterbeschikbaarheid en klimaatadaptatie. Voor het waterschap raakt dit direct aan de wettelijke taken voor een veilig en robuust watersysteem en het behalen van de KRW-doelen. Door actief deel te nemen aan dit gebiedsproces werkt het waterschap aan de realisatie van zowel de eigen wateropgaven als de gezamenlijke ambities voor het Lauwersmeer en de Waddenzee. In deze programmaperiode worden bestuurlijk gedragen kansrijke varianten ontwikkeld die de ecologische waterkwaliteit versterken en bouwstenen vormen voor de integrale afweging van waterveiligheid, waterafvoer en zoetwaterbeschikbaarheid.

We hebben ons regionaal watersysteem getoetst aan de normen voor wateroverlast en regionale keringen (6)

Omdat we vaker te maken krijgen met grote hoeveelheden neerslag is het nodig dat we ons regionale watersysteem opnieuw toetsen aan de normen voor wateroverlast en regionale keringen. De uitkomsten zijn de basis voor gebiedsprocessen, zoals het gebiedsproces Lauwersmeer – Waddenzee. Hier speelt de beperking van vrije lozing door zeespiegelstijging nadrukkelijk mee. Deze toetsing van het watersysteem doen we met het besef dat er een grens is aan wat het watersysteem aan kan; we moeten het gesprek met de omgeving voeren over het accepteren van risico's die situaties met te veel water met zich meebrengen.

We maken afwegingen tussen 'droog' en 'nat' expliciet per gebied (7)

Maatregelen kun je maar één keer goed uitvoeren. We willen steeds meer en beter integraler gaan werken. We zullen daarom in sommige gevallen moeten kiezen tussen maatregelen tegen droogte, tegen wateroverlast of juist een balans daarin. Die keus moeten we expliciet maken.

Om uiteindelijk weloverwogen maatregelen te kunnen nemen, zijn heldere afwegingen van wat 'droog' en 'nat' kan óf moet zijn per gebied nodig. Dat vraagt veel van onze gezamenlijke gebiedskennis van zowel het waterschap, onze partners en de mensen die in deze gebieden leven. Het maken van deze expliciete afwegingen vraagt goed onderbouwd maatwerk.

Vooruitlopend op het nemen van mogelijke maatregelen, geven we in deze periode vorm aan deze afwegingen.

We hebben de noodzakelijke ruimte voor water laten reserveren in de plannen van gemeenten en provincies (8)

Water heeft ruimte nodig en ruimte is schaars. Ruimte voor water moet daarom permanent op de agenda van onze partners in de ruimtelijke ordening staan. Ruimte voor water beperkt wateroverlast en overstromingsrisico's. De basis voor deze noodzakelijke reserveringen zijn normen voor (bestaande en/of gewenste) gebiedsfuncties en de uitkomsten van gebiedsprocessen rondom (klimaat)stresstesten.

Ruimte voor water

In onze praatplaat 'Water en bodem sturend' (bijlage X) die we samen met Waterschap Hunze en Aa's hebben ontwikkeld, is een zone 'ruimte voor water' opgenomen. Bouwen en andere economische ontwikkelingen in deze zone betekent dat er in de toekomst knelpunten ontstaan voor veilig blijven leven met water. Het aanpassen van ruimtelijke en economische ontwikkelingen aan het natuurlijke water- en bodemsysteem is nodig om overlast in deze zone te helpen voorkomen. Onvoldoende ruimte voor water en bodem leidt tot hoge investeringen in technische maatregelen om deze zone te kunnen blijven beschermen.

Deze zone loopt grofweg van het Lauwersmeergebied langs het Reitdiep naar de beekdalen in de Kop van Drenthe. Ook het gebied ten noorden van het Eemskanaal hoort bij deze zone.

We hebben afspraken gemaakt over klimaatadaptief bouwen (waar en hoe) (9)

In een veranderend klimaat is één maatregel nooit genoeg om extremen het hoofd te bieden. Het gaat allereerst om het voorkomen van risico's. Het waterschap heeft een taak om dijken en keringen in het binnenland veilig genoeg te houden. Het tijdelijk bergen van water of het zelfs langer kunnen vasthouden, beperken gevolgen van extreme gebeurtenissen.

Dat geldt ook voor afspraken over een duurzame ruimtelijke inrichting zoals bouwen op verhogingen of in hoger gelegen gebieden, mogelijkheden om water sneller in de bodem te laten zakken en het inrichten van hittebestendige plekken met genoeg bomen en schaduw.

Vanuit de werking van het natuurlijke water- en bodemsysteem zijn sommige locaties beter geschikt om in te gaan bouwen dan andere. Op een aantal minder geschikte plekken kan wel gebouwd worden maar zijn aanpassingen nodig zoals een hoger vloerpeil, meer ruimte voor infiltratie of het tijdelijk kunnen bergen van hemelwater. Vanuit de regionale samenwerking over water en klimaatadaptatie maken we afspraken met overheden en partners betrokken bij woningbouw over klimaatadaptief bouwen.

We voeren met onze partners de derde ronde klimaatstresstesten uit (10)

Binnen de regionale samenwerking over water en klimaatadaptatie voeren we stresstesten en risicodialogen uit om knelpunten te bepalen en te prioriteren voor wateroverlast, droogte, overstromingen en hittestress. De regio coördineert en faciliteert. Het waterschap brengt vooral kennis in. Bij de start van de looptijd van dit waterbeheerprogramma zitten we midden in de tweede ronde stresstesten en risicodialogen. De derde rond start in het volgende decennium. Tegen die tijd heeft Noorderzijlvest nieuwe kennis over wateroverlast en keringen op basis van systeemtoetsingen. Deze derde ronde is een belangrijk moment om deze kennis in te brengen.

We weten hoe we onze systeemmaatregelen moeten inzetten bij hoogwater (11)

De maatregelen uit de studie 'Droge Voeten 2050' zijn grotendeels uitgevoerd. Met de aanpassing van de capaciteit van gemalen, het inrichten van gebieden om tijdelijk overtollig water te kunnen bergen en het versterken van waterkeringen zijn grote stappen gezet om veilig te blijven leven achter de zeedijk. We hebben zo nog meer knoppen om aan te draaien om het gebied veilig te houden. Deze maatregelen moeten in deze programmaperiode geborgd worden met aanvullende protocollen voor (de besluitvorming over) het moment van volgorde en inzet van deze voorzieningen. Met deze aanvullingen worden deze nieuwe onderdelen binnen het watersysteem volwaardig onderdeel van de calamiteitenorganisatie.

We hebben een programmering voor investeringen die bijdragen aan het weren van de bever in 'rode' gebieden (19)

De provinciale beverbeheerplannen laten zien waar de bever welkom is en op welke plekken een gevaar voor de veiligheid kan ontstaan, de zogenaamde 'rode' gebieden. De beverpopulatie houdt zich nu eenmaal niet aan zulke papieren grenzen. Aan het vangen en verplaatsen van de dieren zitten grenzen. Er zijn nog heel weinig plekken over waar de bever naar toe verplaatst kan worden.

Daarom ontstaan er situaties waarbij we moeten afwegen of extra maatregelen nodig zijn. Het investeren in het plaatsen van bevergaas op kwetsbare plekken is bijvoorbeeld zo'n maatregel die tegelijkertijd ook duur is. En dus zorgvuldig afgewogen moet worden. Daarom werken we in deze periode aan een programmering van acties en maatregelen.

5. Aanpassen – veerkracht in elk seizoen

De natuur zelf helpt ons om te kunnen aanpassen aan de gevolgen van een veranderend klimaat. We moeten luisteren naar wat water en bodem nodig hebben om een veerkrachtig watersysteem te laten functioneren dat beter met extremen kan omgaan. De keuzes die we daarbij moeten maken verschillen per gebied. Droogte op de hoge zandgronden vraagt andere keuzes dan wateroverlast in de polders. Verzilting aan de kust vraagt een andere aanpak dan veenoxidatie in het veenweidegebied. We weten intussen heel goed dat niet voor elk probleem een technische oplossing is. En ook dat niet elk ongemak te voorkomen is.

Noorderzijlvest heeft veel kennis en data over de gesteldheid van water en bodem. En er komen nog altijd nieuwe inzichten bij. Daarmee kunnen we beter bepalen wat in de verschillende deelgebieden nodig is om mee te kunnen bewegen met dat veranderende klimaat. We kijken ver vooruit, werken met verschillende toekomstbeelden en redeneren terug naar wat we vandaag al kunnen doen.

We hebben veel onderzoek gedaan naar de beschikbaarheid van zoetwater in de toekomst. Daarom weten we nu zeker dat we niet in alle gevallen voldoende water voor alle functies beschikbaar zullen hebben. Het komt dus aan op het creëren van veerkracht in elk seizoen om meer extreme omstandigheden het hoofd te kunnen bieden in de verschillende deelgebieden.

Deze deelgebieden komen terug in de praatplaat ‘Water en bodem sturend’ (bijlage X) die samen met Waterschap Hunze en Aa's is ontwikkeld. Voor deze deelgebieden gaat het om het realiseren van en kiezen voor voldoende veerkracht in het watersysteem:

Kustzone

De kuststrook staat onder druk: de zeespiegel stijgt, de bodem daalt en de zoutindringing neemt toe. De aanvoer van zoetwater, altijd beschikbaar geacht, is op langere termijn regelmatig niet mogelijk. Dat heeft directe gevolgen voor de landbouw en voor de natuur in en rond het Lauwersmeer. We kijken ook naar wat er binnendijs en buitendijs mogelijk blijft als verzilting toeneemt en de bescherming tegen de zee meer ruimte vraagt.

Klei

In het kleigebied is wateroverlast de dominante uitdaging. De polders liggen laag en bij hevige neerslag heeft het systeem moeite het water snel genoeg af te voeren. De regionale keringen houden het water buiten, maar bodemdaling (onder meer door aardbevingen) verzwaart de opgave: keringen die vandaag op peil zijn, voldoen over een aantal decennia niet meer. Naast het maken van ruimte voor tijdelijke (piek)berging en het slim sturen met peilen moeten we het gesprek voeren over wat acceptabele overlast is.

In dit gebied is de aanvoer van zoetwater eveneens op lange termijn regelmatig niet mogelijk. Daarom zijn de uitvoering van de zoetwaterstrategie en de verziltingsproblematiek in dit gebied een minstens zo belangrijk thema, nu en in de verdere toekomst.

Veen

Veen dat droogvalt oxideert, waardoor de bodem daalt. Vaak is hierop gereageerd door de waterpeilen te indexeren, met nog meer bodemdaling als gevolg. Dit kan niet oneindig en vergt aanpassingen aan het watersysteem met oplopende kosten. Bovendien komen grote hoeveelheden CO₂ vrij en verslechtert de waterkwaliteit door de afbraak van veendeeltjes. De enige manier om dit proces tegen te gaan is het veen nathouden, maar dit staat vaak op gespannen voet met het huidige (agrarisch) grondgebruik. Dit betekent dat er keuzes moeten worden gemaakt met betrekking tot de houdbaarheid van huidig grondgebruik en de snelheid waarmee we ons beheer willen aanpassen. Deze problematiek geldt zowel voor de zuivere veengebieden als voor gebieden met klei op veen en moerige gronden.

Samen met provincie en buurwaterschappen werken we daarom aan de doorontwikkeling van de regionale Veenweidestrategie en maken van daaruit een vertaling naar ons eigen beleid om een kader te scheppen om ons beheer waar dat nodig is aan te passen.

Hoge zandgronden met beeksysteem

Op de hoge zandgronden speelt droogte een grote rol in het beheer van het oppervlaktewater. De beken die ontspringen op het Drents Plateau voeren in droge zomers nauwelijks water. De grondwaterstand daalt. De natuur in de beekdalen staat onder druk. De landbouw heeft steeds vaker en ook meer schade door een gebrek aan water.

Ecologisch herstel van beken vraagt om meer dan alleen inrichtingsmaatregelen. De bronnen van verslechtering liggen ook hier deels buiten ons directe bereik: nutriënten uit de landbouw, onttrekkingen van grondwater, verdroging door grondgebruik. Water zo lang mogelijk vasthouden is hier het uitgangspunt.

In alle wateren hebben we een veerkrachtig ecosysteem in 2040

Met deze ambitie streven we naar een zo natuurlijk mogelijk ingericht watersysteem dat sterk genoeg is om veranderingen op te vangen en zichzelf te herstellen als het onder druk komt te staan.

Er zijn intussen veel maatregelen uitgevoerd om een natuurlijker werking van ons watersysteem terug te brengen in ons gebied, ook met het oog waterkwaliteit en het herstel van biodiversiteit. In het ecosysteem zit veerkracht dus – naast omgaan met te veel of te weinig water – met name in ecologische kwaliteit en robuuste inrichting van het totale ecosysteem.

Voldoende veerkracht gaat voor het omgaan met extremen vooral om het geven van genoeg ruimte aan water en water zo lang mogelijk vasthouden in het gebied. Denk aan het hermeenderen van beken, het creëren van ondieptes, het aanleggen van kilometers natuurvriendelijke oevers en inspanningen om de sponswerking van de bodem te vergroten. Samen met grondeigenaren zetten we werkende weg stappen voor bodemverbetering en infiltratie op hun land.

Peilbesluiten komen tot stand door goed te luisteren naar wat er in dat gebied speelt en in de toekomst mogelijk gaat spelen. Wat water en bodem aankunnen en nodig hebben om veerkrachtig te blijven, is bij het voorbereiden van peilbesluiten leidend. Al deze inspanningen helpen om ons aan te passen aan veranderende omstandigheden.

Opgaven voor deze periode

We beperken de effecten van verzilting in de kust- en kleigebieden (14)

Het moet helder zijn dat verzilting in de kust- en kleigebieden niet terug te dringen is. Onze opgave gaat daarom vooral over het beperken van de effecten van verzilting. Daarvoor is het onder meer nodig om de mate van zoutindringing actief te blijven monitoren en lokaal te beperken met het doorspoelen met zoetwater, het realiseren van kleinschalige buffers en 'slimme' stuwen. Samen met grondgebruikers kijken we wat zij zelf kunnen doen om de effecten te beperken. We willen dat gebiedsgericht per polder doen en voortbouwen op de lessen uit pilot 'Blue Transition'.

Veenweiden worden nat beheerd om verdere bodemdaling te beperken (15)

Op veel plekken verlagen we de waterpeilen al niet meer om te compenseren voor de dalende bodem. Dat noemen we het stand-still principe. Dit vertraagt de veenoxidatie of stopt die zelfs. Het betekent wel dat de grond natter wordt en heeft gevolgen voor het gebruik. In de toekomst zullen we op sommige plekken actief de peilen moeten verhogen om de veenoxidatie te stoppen.

We ontwikkelen een strategie hoe we als waterschap in de toekomst willen omgaan met veenweiden. Dat doen we in samenhang met de regionale veenweidestrategie en voeren het eerlijke gesprek met betrokken in het gebied over de toekomstige koers.

Wateraanvoer naar en in ons hoofdsysteem is robuust (17)

Wateraanvoer is onder normale omstandigheden voor een groot deel van ons werkgebied geborgd. In meer extreme droge situaties staat 'voldoende water' steeds meer onder druk. We kunnen niet in elk gebied altijd het systeem van voldoende water te voorzien. We doen onderzoek naar het optimaliseren van de aanvoermogelijkheden in en naar ons gebied en wegen de risico's (kosten en baten) af.

We werken programmatisch aan de zoetwaterstrategie en zoetwaterbeschikbaarheid (18)

We hebben onderzoeken gedaan om de zoetwaterstrategie op te kunnen baseren. We trekken we de conclusie dat het in 2050 eens in de twintig jaar en wellicht vaker gaat voorkomen dat we niet meer overal voldoende zoetwater kunnen blijven aanvoeren. Om de beschikbaarheid op lange termijn te borgen zijn een robuust watersysteem, een goede waterverdeling en samenwerking met regionale en landelijke partners essentieel.

We werken daarvoor een programmatische aanpak uit. We zetten voor de verdeling van zoetwater in op goede samenwerking, gezamenlijk onderzoek en uitvoering binnen het Deltaprogramma Zoetwater en het Deltaprogramma IJsselmeergebied. Daarbij werken we met onze regionale partners aan verdere aanscherping van de gezamenlijke ambitie voor de zoetwaterbeschikbaarheid in Noord-Nederland.

We beschikken over vrij stromende wateren waar dat kan (23)

Een natuurlijker inrichting van watergangen brengt meer variatie in profiel en stroomsnelheid. Het zorgt ervoor dat sommige barrières zoals stuwen en vispassages op termijn kunnen verdwijnen. Zo verlengen we beken met meer bochten en slingers. De afvoer van water vertraagt. Water heeft meer kans om in de bodem te zakken.

De inrichting van het watersysteem is gericht op optimaal gebruik van gebiedseigen water (25)

Hoewel de aanvoer van zoet water uit het IJsselmeer ook in de toekomst noodzakelijk blijft, streven we ernaar deze afhankelijkheid zo efficiënt mogelijk in te vullen. Dat doen we door gebiedseigen water maximaal te benutten en het watersysteem slim te sturen. We bereiden het systeem voor op een toekomst waarin de aanvoer van zoet water minder vanzelfsprekend beschikbaar is. In de haarvaten stimuleren we het beter vasthouden van water.

We bestrijden en beheersen exoten waar ze een belemmering vormen voor het functioneren van het watersysteem (26)

Invasieve exoten zijn een gegeven in ons werkgebied. We komen er niet meer vanaf. Daarom concentreren we ons op het beheersen ervan (of het nu om flora of fauna gaat) als het functioneren van het watersysteem in het geding komt. Factoren als het kunnen aan- en afvoeren van voldoende water en de gevolgen voor biodiversiteit en waterkwaliteit zijn hierbij bepalend.

Wij dragen bij aan een gezonde bodem (27)

Noorderzijlvest kan zelf maar heel beperkt water laten infiltreren via het watersysteem. Het waterschap wil gebruik maken van het veel grotere potentieel om water via de sponswerking te bufferen in de bodem en om te zorgen voor meer infiltratie om grondwater aan te vullen en kwelstromen weer op gang te brengen. Daarmee versterken we de natuurlijke voeding van beken.

Het realiseren van infiltratiegebieden, waarbij water de kans krijgt om langzaam in de bodem te zakken, is een voorbeeld van een maatregel om aan deze opgave bij te dragen. Een gezonde bodem heeft een structuur en een gezond gehalte organische stof die bijdraagt aan infiltratie van water en de sponswerking van de bodem. Een gezonde levende bodem zorgt voor een efficiëntere benutting van nutriënten en daarmee voor

minder af- en uitspoeling naar het oppervlaktewater. De sterkere biodiversiteit die hiermee ontstaat maakt natuur en landbouw beter bestand tegen de extremen in natte en droge periodes. Het werken aan gezonde levende bodems doen we programmatisch. We beheren het grootste deel van de bodem niet als waterschap. Daarom ligt het zwaartepunt bij deze opgave in het stimuleren van grondgebruikers om maatregelen te nemen die bijdragen aan de gezonde levende bodem. We investeren in kennisontwikkeling en 'bodemgeletterdheid' van grondgebruikers en het waterschap.

We werken regionaal samen aan bewustwording en efficiënt gebruik van zoetwater (41)

Voor grondgebruikers werken we aan bewustwording en zijn we eerlijk en transparant over de beschikbaarheid van zoetwater. We stimuleren het beter vasthouden van water en efficiënt watergebruik. Wij onderzoeken daarbij in regioverband waar maatregelen effect hebben en het handelingsperspectief realistisch is.

6. Verbeteren – schoon en gezond water

Ons werk aan een betere kwaliteit van het oppervlaktewater gaat deels over de fysieke inrichting van ons watersysteem dat met natuurlijke veerkracht veel aan kwaliteit kan winnen. Het gaat daarnaast ook om het functioneren van de totale (afval)waterketen. Schoon en gezond water is veel meer dan een technisch vraagstuk: het vraagt om een gezamenlijke regionale agenda met medeoverheden, bedrijven, natuurorganisaties en de landbouw. De samenwerking in de waterketen is daarom steeds nadrukkelijker gericht op het verbinden van bevoegdheden, verantwoordelijkheden en eigenaarschap.

Bronaankpak is de kern. Voorkomen dat vervuilende stoffen in het water terecht komen, wordt een wettelijke verplichting (Wet weerbaarheid kritieke entiteiten).

Wie vervuult, draagt bij aan de oplossing. Die oplossingen moeten we samen vinden, net als afspraken over ieders bijdrage. Het gesprek daarover in de volle breedte kunnen voeren, vraagt om andere competenties binnen de organisatie. We hebben in toenemende mate ‘grenswerkers’ nodig die helpen om bruggen te bouwen tussen de maatschappelijke waarde van schoon en gezond water en meer economisch gedreven belangen.

Naast aandacht voor bronaankpak moeten we het gesprek voeren over indirecte lozingen en noodlozingen. We moeten indirecte lozers beter leren kennen en systeemkennis opbouwen over wat er in het water terechtkomt en via welke route. Die kennis moet worden onderhouden omdat de omgeving voortdurend verandert.

Bij de start van de looptijd van dit waterbeheerprogramma moeten we ons verantwoorden over de resultaten tot dusver. Over wat we bereiken zijn we open. Onze verantwoording gaat verder dan een wettelijke rapportage. We zijn eerlijk over wat gehaald is en wat niet, en waarom. Niet alle doelen liggen binnen onze invloedssfeer. Dat moet helder zijn. Tegelijk mag die eerlijkheid geen reden zijn om achterover te leunen. Wat we kunnen doen, doen we. En waar anderen ook aan zet zijn, benoemen we dat expliciet en volgen we op.

We hebben schoon en gezond water in 2050

Schoon en gezond water is de basis van een leefbaar watersysteem. Het bepaalt de kwaliteit van onze natuur, de toekomst van de landbouw, de gezondheid van inwoners en de continuïteit van bedrijven.

Als waterschap dragen wij een maatschappelijke verantwoordelijkheid om dat systeem te versterken.

De KRW geeft ons wettelijke doelen; onze ambitie gaat verder. Water stroomt als één geheel terwijl regels en richtlijnen vaak slechts een deel van dat systeem raken. Deze versnippering draagt niet bij aan het noodzakelijke inzicht in de totale problematiek en de noodzakelijke aanpak.

Wij willen dat grote geheel wél zien. Daarom kiezen wij bewust voor een bredere ambitie: in 2050 is al ons oppervlaktewater schoon en gezond. Niet omdat het moet, maar omdat het nodig is voor een toekomstbestendig watersysteem.

Opgaven in deze periode

Inzet op structurele emissiereductie van nutriënten, PFAS, Zeer Zorgwekkende Stoffen en medicijnresten inclusief aanpak aan de bron (20)

Focus op de aanpak bij de bron in de gehele sector en in de waterketen zet hier het meeste zoden aan de dijk. Als waterschap zijn we één van de spelers. De aanpak bij de bron zal via onze inspanningen alleen te weinig opleveren. Toch is er op lokaal en regionaal niveau genoeg te doen aan bewustwording. Schoon en gezond water is immers een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De grootschalige inzet van nieuwe zuiveringstechnieken – bij ons succesvol onderzocht met het project REGAIN - draagt hier op termijn ook aan bij. Dat is belangrijk want we moeten – als gevolg van de Europese richtlijn prioritair stoffen – vanaf 2028 gaan toezien op een uitgebreide lijst microverontreinigingen in het oppervlaktewater.

Wij betrekken partners bij de uitvoering van bronmaatregelen (39)

De aanpak bij de bron moet op nationaal en internationaal niveau veel sterker worden. Wij blijven daarop aandringen bij de Unie van Waterschappen en het Rijk. Hierbij werken we aan maatschappelijk verbonden leiderschap.

Wij dragen bij aan de bronaanpak waar we kunnen. Dat betekent dat we vervuiling aan de bron nadrukkelijker agenderen bij de industriële en de agrarische sector met het oog op afspoelingen in het oppervlaktewater en indirecte lozingen via bijvoorbeeld een eigen zuivering of één van onze rwzi's. Via een integrale ketenbenadering dragen we allemaal bij aan schoon en gezond water.

Ons gebiedsgerichte toezicht draagt nu al significant bij aan de bedoelde bronaanpak. Gebiedsgericht toezicht betekent: niet alleen handhaven maar de bron lokaliseren, adviseren en samen verbeteren. We bereiken meer voor de kwaliteit van het oppervlaktewater als we het gebied met de bestaande functies goed doorgronden en analyseren. Onze manier van handhaven ontwikkelt zich sterk. Gebiedsgericht toezicht vraagt meer weliswaar meer tijd en capaciteit. We zijn ervan overtuigd dat de aanpak vruchten blijft afwerpen voor schoner en gezonder water.

Herstel van biodiversiteit rond onze waterlichamen (21)

De maatregelen om schoon en gezond oppervlaktewater te realiseren zijn intussen talrijk. En het is nog niet genoeg. We voeren acties uit conform het actieplan biodiversiteit. Het herstel van biodiversiteit in en rond ons oppervlaktewater krijgt bij de aanpak van deelgebieden structureel aandacht. Met oog voor de oorspronkelijke natuurlijke werking van het systeem en noodzakelijk beheer en onderhoud. Het vernatten van het beheer van veen- en moerasgebieden hoort daar bijvoorbeeld bij. De grootschalige aanleg van natuurvriendelijke oevers en moeraszones zijn ook instrumenten die de biodiversiteit vooruithelpen.

De recent vernieuwde gedragscode voor beheer en onderhoud implementeren we verder in deze WBP-periode. De code zorgt voor aanvullende bescherming van de flora en fauna in en om watergangen. We leren stap voor stap wat het naleven van de code

betekent voor het juiste evenwicht tussen afdoende beheer en onderhoud en het beoogde herstel van biodiversiteit.

Wij doen wat wij kunnen om het ‘goed ecologisch potentieel’ te bereiken in al onze KRW-waterlichamen (22)

Het bereiken van het goed ecologisch potentieel blijft belangrijk voor ons. In sommige waterlichamen is dat vóór 2027 niet haalbaar. Dat heeft te maken met de historische belasting van stoffen die moeilijk afbreekbaar zijn. In ons streven naar schoon en gezond water kiezen wij daarom voor een bredere systeembenadering. We kijken niet alleen naar de afzonderlijke normen maar naar de samenhang in het hele watersysteem. De gebiedsaanpak voor het Leekstermeer laat zien dat deze manier van werken op termijn meer oplevert: niet alleen voor de KRW-waterlichamen maar voor al ons oppervlaktewater.

Deze aanpak vraagt tijd, samenwerking en gezamenlijke verantwoordelijkheid. Soms betekent het dat we op korte termijn niet alle normen halen. Het zorgt wel voor een structurele verbetering van de waterkwaliteit. Daarmee bouwen we aan een toekomst waarin schoon en gezond water het resultaat is van een sterk en veerkrachtig watersysteem.

Wij zetten ons in voor een effectieve aanpak van indirecte lozingen en overstorten (28)

Indirecte lozingen dragen bij aan de verslechtering van de waterkwaliteit. We weten alleen nog niet precies wat het effect ervan is. In deze periode zorgen we dat dit inzicht er wel komt zodat we maatregelen veel effectiever kunnen inzetten.

We weten - in lijn met de Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater - wat de kwaliteit van het effluent moet zijn en welke maatregelen daarvoor nodig zijn (30)

Wij voldoen aan de geldende eisen voor het lozen van gezuiverd water. De vraag is of dit voldoende is in het licht van de opgaven die volgend uit de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater (ERSA) en de KRW.

De ERSA verplicht lidstaten om wetgeving te ontwikkelen om microverontreinigingen uit afvalwater te verwijderen. Dat betekent dat voor rioolwaterzuiveringsinstallaties groter dan 150.000 i.e (Garmerwolde in ons werkgebied) hiervoor een inspanningsverplichting bestaat vanaf 2027. Voor kleinere installaties moet onderzocht worden of de rwzi loost op kwetsbaar water. Als dat het geval is, zullen ook daarvoor inspanningsverplichtingen gaan gelden.

Hoe we aan deze inspanningsverplichting voldoen is aan ons. Het inrichten van een vierde zuiveringstrap wordt verkend. Het zo vroeg mogelijk opvolgen van deze inspanningsverplichting helpt ons ook om de KRW doelen sneller te bereiken. We vernieuwen en optimaliseren onze zuiveringsinstallaties, met behulp van

routekaarttrajecten met de betrokken partijen, zodat we voorbereid zijn op de gevraagde eisen voor de waterkwaliteit.

We beschikken over een integraal en actueel inzicht in de ontwikkeling, belasting en prestaties van de waterketen (31)

De demografische ontwikkeling in ons werkgebied is één van de factoren om de toekomstige belasting en prestaties van de waterketen op te baseren. Er is meer onderzoek nodig om accurate prognoses op te stellen over de kwaliteit en de kwantiteit van het afvalwater dat door inwoners en bedrijven in de toekomst wordt geproduceerd. De mate van verontreinigingen, drinkwaterverbruik, economische ontwikkelingen, de invloed van hemelwater en de capaciteit van het rioolstelsel zijn aspecten die ook invloed hebben op deze prognoses. Met deze prognoses kunnen we ver vooruitkijken en beter bepalen wat in deze programmaperiode nodig is om in gang te zetten. Dat betekent in ieder geval dat we doorgaan op de ingeslagen weg: toepassen van innovatieve zuiveringstechnieken en het toekomstbestendig maken van onze zuiveringsinstallaties zodat we beter zijn voorbereid op de effecten van klimaatverandering: we krijgen vaker te maken met te veel hemelwater in de aanvoer van afvalwater. Dat heeft een negatief effect op het zuiveringsproces. Samen met partners blijven we zoeken naar mogelijkheden om dit effect te beperken.

Waterkwaliteit is leidend in landbouw- en gebiedsprogramma's (38)

Elke betrokken partij is gebaat bij duidelijkheid over de gezamenlijke inspanning om de waterkwaliteit te verbeteren. Het beleid moet van al die partijen samen zijn. Het waterschap neemt het voortouw om het belang van schoon en gezond water leidend te laten zijn bij de beleidskeuzes in programma's voor de agrarische sector en voor verschillende deelgebieden. Zo staat bijvoorbeeld de waterkwaliteit in het kleigebied (zie praatplaat Water en bodem sturend, bijlage X) onder druk van nutriënten uit de landbouw en vervuiling via riooloverstorten bij hevige neerslag. Die bronnen liggen grotendeels buiten ons directe beheer. We koppelen onze inzet aan de bijdragen die we van andere partijen verwachten zodat het beleid echt van ons allemaal wordt. Deze manier van werken past bij hoe het waterschap zich positioneert: met maatschappelijk verbonden leiderschap. Wij nemen verantwoordelijkheid voor onze rol en vragen ook van anderen dat zij hun rol nemen. Schoon en gezond water is immers een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

7. Versterken – duurzaam en weerbaar

Klimaatverandering, hogere eisen op het gebied van veiligheid en duurzaamheid en een veranderende arbeidsmarkt maken ons werk complexer en duurder. Met vier ambities - die tot ver na 2033 reiken - sturen we erop om onze maatschappelijke rol waar te maken: klimaatneutraal worden, circulair werken, kosten maatschappelijk verantwoord houden en de organisatie digitaal ontwikkelen om betrouwbaar en weerbaar te blijven op lange termijn. Deze ambities zijn nu nadrukkelijk in samenhang met elkaar in beeld. Omdat duurzaamheid verder gaat dan het beschermen van het milieu; het gaat ook over het inrichten van een wendbare organisatie die ook in de toekomst ons werk aan water aankan. Weerbaar zijn en blijven heeft alles te maken met het kunnen omgaan met sterke invloeden van buitenaf.

Weerbaar blijven we ook in een afgewogen financiële situatie: investeringen blijven noodzakelijk om sterk veranderende klimatologische omstandigheden het hoofd te bieden en onze assets na jaren trouwe dienst te moderniseren en te vernieuwen. Het waterschap kan en wil hierin niet stilstaan. We blijven daarom ontwikkelen met een scherp oog voor de gevolgen voor tijd, capaciteit en geld. Zodat de effecten voor de belastingbetaler overzichtelijk blijven.

Klimaatneutraal in 2035

Waterschap Noorderzijlvest wekt al een aanzienlijk deel van zijn eigen energie op en heeft de afgelopen jaren forse stappen gezet in het terugdringen van de uitstoot. Klimaatneutraliteit in 2035 is de volgende stip op de horizon. We brengen onze eigen uitstoot van broeikasgassen structureel terug, ook die van bouwprojecten en nieuwe zuiveringsstappen. We compenseren wat we nog niet kunnen vermijden. Dit vraagt om anders bouwen, anders ontwerpen en bewuster omgaan met de klimaatimpact van alles wat we aanleggen en beheren. Klimaatneutraal worden heeft dus grote invloed op onze primaire processen.

Opgaven voor deze periode

Prestaties op het gebied van emissies, circulariteit en energie zijn inzichtelijk voor bestuur, medewerkers en partners (33)

Het waterschap heeft al veel inspanningen gedaan om duurzamer en klimaatneutraler te werken. We kunnen gericht aan deze opgave werken als we beter kunnen vertellen hoe onze resultaten eruitzien. Dat kunnen we consequenter en eenduidiger doen. Zo houden we zicht op de juiste richting en inzet.

In 2030 hebben we broeikasgassen significant gereduceerd ten opzichte van referentiejaar 1990 (34)

De doelstelling voor 2030 is een tussenstap naar 100% vermindering broeikasgassen in 2035. We bereiken dit door drie acties door te zetten:

1. Procesoptimalisaties in het zuiveren van afvalwater;
2. Keuzes maken over duurzame opwekking en inzet van elektriciteit en biogas;
3. Doorzetten van het elektrificeren van materieel en installaties.

We voeren onze routekaart klimaatneutraal uit en actualiseren deze op nieuwe inzichten (46)

De routekaart klimaatneutraal geeft richting aan het proces om in 2035 klimaatneutraal te zijn. Een herijking op basis van de resultaten en ervaringen van de afgelopen jaren is nodig om in de komende periode de goede afwegingen te kunnen maken over welke maatregelen nodig zijn om de doelen te halen. Hierdoor kunnen we met een combinatie van reductie, mitigatie en compensatie klimaatneutraal worden.

Maatregelen die we verkennen en zonodig ook uitvoeren richten zich op de verdere elektrificatie van assets, beperken van uitstoot lachgas en methaan, verminderen van energiegebruik. We onderzoeken hoe we de eigen opwek van energie kunnen vergroten en spreiden de inzet over zon, wind, biomassa/vergisting en eventuele aanvullende opties voor opslag en waterstof.

Circulair in 2050

Noorderzijlvest heeft de afgelopen jaren ervaring opgebouwd met het terugwinnen van grondstoffen en energie uit afvalwater. Een volledig circulair waterschap in 2050 bouwt daarop voort: restproducten zijn geen afval meer maar grondstof. Dat vraagt om in al ons handelen bewuster te zijn van het effect daarvan, op het milieu, op de omgeving en op de keten. We moeten anders bouwen, anders onderhouden en anders werken. En we kijken veel meer samen met onze omgeving: wat kunnen anderen met onze restproducten? Maar ook: wat vragen wij van huishoudens en bedrijven om vervuiling aan de bron te beperken?

Water, energie en grondstoffen uit afvalwater hebben waarde voor zowel de industrie, voor de landbouw als voor de natuur.

Opgave voor deze periode

We benutten water, energie en grondstoffen zoveel mogelijk en vermindert reststromen (35)

We willen grondstoffen en onderdelen zo hoogwaardig mogelijk benutten volgens de principes uit de routekaart 'circulair'. Noorderzijlvest maakt in toenemende mate water beschikbaar voor nuttige toepassingen. We onderzoeken de vraag naar waardevolle grondstoffen (waaronder groen gas) en hoe we aan het terugwinnen daarvan kunnen bijdragen. We maken werk van hergebruik van materialen. Onze eigen bouwprocessen passen we aan op circulaire principes. Daarnaast versterken wij ons duurzaam opdrachtgeverschap. Duurzaamheid is een integraal onderdeel van aanbestedingen, inkoop, assetmanagement en bedrijfsvoering.

We continueren baggergebruik voor regionale keringen (12)

Vrijgekomen bagger kunnen we - onder voorwaarden - inzetten voor het onderhoud aan regionale keringen. Daarmee wordt een natuurlijk restproduct een grondstof en past daarmee in onze opgave om circulair te werken.

We voeren onze taken uit tegen maatschappelijk verantwoorde kosten

Ons waterschap heeft bewezen complexe projecten binnen financiële kaders te kunnen uitvoeren. Op lange termijn moet het waterschap financieel gezond en betaalbaar blijven, ook als de opgaven groeien en de grondslag voor belastinginkomsten krimpt. Dat gaat niet alleen over zuinig zijn. Het gaat over de juiste afweging maken tussen kosten en vermeden schade, over een gezonde balans in kostenverdeling en over eerlijk zijn over wat er wel en niet mogelijk gemaakt kan worden met de beschikbare financiële middelen.

Risico gestuurd assetmanagement is de basis voor de onderhouds- en vervangingsopgave: weten welke asset wanneer aangepakt moet worden en daarop sturen op basis van risico en actuele data. Net zo belangrijk is de afstemming over de normen waaraan we per gebied moeten voldoen, met de provincie als toezichthouder die normen voor wateroverlast en waterveiligheid oplegt en met inwoners die bepaalde verwachtingen hebben. Samen vormen die twee de basis voor transparante gesprekken met bestuur, partners en inwoners over wat het systeem aankan en wat het kost.

Opgaven voor deze periode

We gebruiken passende innovaties in onze organisatie (53)

Innovaties die ons helpen het waterbeheer, waterveiligheid, de waterkwaliteit en het zuiveringsproces te verbeteren, omarmen we en passen we toe waar dat kan. Een voorbeeld is onze inzet voor een AI-fabriek. We brengen daarvoor samen met de buurwaterschappen concrete wateropgaven in om AI-toepassingen te kunnen testen. Brede kennisdeling met (onderwijs)instellingen als Wetsus, NHL Stenden, mogelijk Deltares en TNO is van belang om beoogde innovaties sneller naar de praktijk te brengen.

We dragen actief bij aan kennisontwikkeling, onderzoek en innovatie. Daarmee willen we ons beheer efficiënter maken, beoordelingen slimmer uitvoeren en betere en/of goedkopere oplossingen realiseren. We nemen daarom deel aan pilots zodat we ontwikkelkosten kunnen delen en kennis breder delen.

Onderzoek naar toekomstige klimaatomstandigheden en het effect op keringen, naar klei erodeerbaarheid en het toepassen van sensortechniek bij het Eemshotel (eerder bij de Dubbele Dijk) helpen ons doorgronden hoe keringen kunnen meegroeien met de stijging van de zeespiegel. Ook de sterkte van de historische kleidijken bij een flinke storm wordt inzichtelijker.

Voor schoon en gezond water blijven we inzetten op de resultaten die het onderzoeksproces REGAIN hebben opgeleverd. Daarmee wordt op termijn ons

oppervlaktewater beter van kwaliteit, te beginnen bij onder meer het Eemskanaal waar rwzi Garmerwolde het effluent op loost. Met een betere kwaliteit effluent verminderen we de belasting op het Eemsestuarium dat onderdeel is van de Waddenzee.

We hebben een adequate crisisorganisatie gebaseerd (54)

Crisisbeheersing is de uiterste beheersmaatregel voor onze primaire en ondersteunende processen. De crisisorganisatie zorgt dat schadelijke gevolgen worden voorkomen of beperkt. De uitgangspunten, organisatie en werkwijze van onze crisisbeheersing staan beschreven in het beleidskader voor de crisisorganisatie. Bij onze partners zetten we bij planontwikkeling in op veiligheidsbewustzijn en het denken in meerlaagse veiligheidsoplossingen; voldoende waterbewustzijn, voorkomen dat er calamiteiten ontstaan, schade beperken door passende keuzes in ruimtelijke ontwikkelingen en een crisis die ons desondanks overkomt adequaat beheersen.

Dat betekent dat onze organisatie zich niet alleen richt op het oefenen in het omgaan met calamiteiten. Het gaat hier ook om het sturend laten zijn van water en bodem: onze partners helpen om vooruit te denken in mogelijke risico's in ons werkgebied. Om goed voorbereid te zijn op crises in de warme fase houden we onze kennis en kunde op peil met een gedegen vakbekwaamheidsprogramma en een volledig opleidingsprogramma per functie.

We voeren onze taken uit in een goede balans tussen kosten, prestaties en risico's (55)

In dit waterbeheerprogramma ligt nadruk op integraal werken, beheer van assets tegen aanvaardbare risico's en maatschappelijk verantwoorde kosten. Dit vraagt om een sterke procesmatige basis. Goede inzichtelijke processen maken het mogelijk om prestaties te monitoren, risico's te beheersen en gericht bij te sturen als omstandigheden veranderen. Procesgericht werken helpt om organisatiebreed inzicht te krijgen in hoe werkstromen bijdragen aan de maatschappelijke doelen van het waterschap. Door processen centraal te stellen wordt zichtbaar waar verantwoordelijkheden samenkomen, waar afhankelijkheden bestaan en waar kansen liggen om effectiever en efficiënter samen te werken.

Continu verbeteren ondersteunt vervolgens het vermogen van de organisatie om zich blijvend aan te passen aan veranderingen in de omgeving. Het helpt om capaciteit slim in te zetten, verspillingen te verminderen, doorlooptijden te verkorten en te leren van ervaringen. Daarmee draagt het direct bij aan de uitvoerbaarheid van de ambities en opgaven in het waterbeheerprogramma.

In de plannen die we op basis van assetmanagement maken wegen wij kosten, prestaties en risico's en af. Deze afweging kan per asset verschillen. De basis van assetmanagement is dat je weet welke assets je hebt en welke je op welk niveau in stand houdt. De afweging geldt niet alleen voor het onderhouden en vervangen van bestaande assets maar ook voor investeringen in nieuwe infrastructuur. Een voorbeeld

daarvan is de verkenning naar een tweede persleiding Groningen – Garmerwolde. Daarmee onderzoeken we welke investering nodig is om de bedrijfszekerheid en robuustheid van de afvalwaterketen op lange termijn te waarborgen.

We herijken in deze programmaperiode ons Strategisch Assetmanagementplan (SAMP). Zo actualiseren we de uitgangspunten, kaders en werkwijzen voor assetmanagement en is er één uniforme basis om keuzes en afwegingen te maken voor de hele organisatie. We maken of herijken - op basis van het SAMP - meerjarenonderhoudplannen (MJOP) en meerjareninvesteringsplannen (MJIP) voor al onze soorten assets.

We ontwikkelen ons digitaal om onze taken op de lange termijn betrouwbaar en weerbaar uit te voeren

Noorderzijlvest heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in datagedreven werken en digitale infrastructuur. Dat is geen doel op zich: de maatschappij vraagt om verdergaande digitalisering: steeds meer informatie en gegevens worden gekoppeld om beter te kunnen sturen op alle aspecten van ons werk.

Onze organisatie en medewerkers worden lerend, wendbaar en digitaal vaardig. We sturen van strategie tot uitvoering op betrouwbare en actuele gegevens. We delen onze kennis, informatie en gegevens actief met inwoners, bedrijven en andere overheden en halen kennis en expertise van buiten actief naar binnen via samenwerkingsverbanden. Want een waterschap dat zijn omgevingsrol serieus neemt leert ook van zijn omgeving en bedient die omgeving als één overheid, ook digitaal. Digitale weerbaarheid is daarin geen bijzaak: wie afhankelijk is van gegevens en digitale systemen moet die ook kunnen beschermen. Wie samenwerkt op basis van gedeelde data, draagt ook verantwoordelijkheid voor die data.

Dit is verankerd in de Routekaart Digitale Transformatie van Noorderzijlvest, afgeleid van de Vaarkaart van de Unie van Waterschappen.

Opgaven voor deze periode

Onze digitale weerbaarheid en autonomie zijn op orde (56)

Per 15 augustus 2026 zijn de Cyberbeveiligingswet en de Wet weerbaarheid kritieke entiteiten van kracht geworden. Deze wetten gelden voor ons als organisatie in een vitale sector. We moeten in deze periode de voorgeschreven maatregelen invoeren en borgen.

Beide wetten stellen eisen aan kritieke infrastructuur: enerzijds de digitale omgeving en anderzijds de fysieke voorzieningen die we beheren; het gaat voor het waterschap om de afvalwaterketen en het 'keren en beheren' binnen het watersysteem. Daarmee versterken we de fysieke en digitale weerbaarheid van onze kritieke processen, systemen en infrastructuur en waarborgen we de continuïteit van onze dienstverlening.

Om deze essentiële diensten te kunnen waarborgen, moet beleid gemaakt en vastgesteld worden en zijn nadere afspraken nodig over de governance, eigenaarschap, rollen, bevoegdheden, procesinrichting en toezicht en handhaving bij dit belangrijke nieuwe deel van ons werk. Dit moet allemaal in deze WBP-periode z'n beslag krijgen.

Daarnaast sluiten we aan bij de Nederlandse Digitaliseringsstrategie. We versterken onze gegevenssoevereiniteit en digitale autonomie door te werken met open standaarden. Waar mogelijk verminderen we onze afhankelijkheid van technologie en leveranciers buiten de Europese Unie. Daarmee houden we regie op onze gegevens, systemen en dienstverlening.

We zetten data en AI in voor beter besluitvormingsproces, uitvoering en verantwoording en delen data actief (57)

Een betrouwbare en gedeelde informatiebasis is onmisbaar om goed te kunnen sturen op water en bodem. Daarom versterken wij onze data, technologie, processen en werkwijzen samen met landelijke en regionale partners. We investeren in datamanagement en datakwaliteit zodat gegevens betrouwbaar, actueel en herbruikbaar zijn. Daarmee leggen we ook een stevig fundament onder ons assetmanagement. Goede data en goed functionerende systemen stellen ons in staat om prestaties, risico's en kosten van onze assets zorgvuldig af te wegen en onze keuzes transparant, uitlegbaar en toekomstbestendig te onderbouwen (opgave 55).

Ons dataplatform wordt uitgebreid met meer databronnen, analysemogelijkheden en een digitaal dataportaal waarmee inwoners, bedrijven en partners eenvoudiger toegang krijgen tot relevante informatie. Door gegevens uit het watersysteem, de waterketen en onze omgeving beter te verbinden, kunnen we ontwikkelingen eerder signaleren, scenario's inzichtelijk maken en de effecten van keuzes beter onderbouwen. We werken toe naar real-time sturing van het watersysteem en de waterketen. Visualisaties, dashboards en scenariotools ondersteunen bestuurders, medewerkers en partners bij het maken van afgewogen keuzes.

Kunstmatige intelligentie zetten we daarbij verantwoord in, binnen de kaders van ons AI-kompas en geldende wet- en regelgeving. AI helpt ons om sneller patronen te herkennen, kennis beter toegankelijk te maken en werkzaamheden efficiënter uit te voeren. Met aandacht voor betrouwbaarheid, transparantie en de menselijke maat.

Onze medewerkers beschikken over de noodzakelijke digitale vaardigheden (59)

Digitalisering, data en AI veranderen de manier waarop we werken. Daarom investeren we in de digitale vaardigheden van onze medewerkers. Zij kunnen data begrijpen, toepassen en gebruiken bij hun dagelijkse werkzaamheden. Managers en bestuurders kunnen sturen op onze doelen en besluiten met data. Ook ontwikkelen we de kennis en vaardigheden die nodig zijn om AI verantwoord, veilig en effectief in te zetten binnen de kaders van ons beleid en de geldende wet- en regelgeving.

De digitale transformatiestrategie is verankerd in de uitvoering van onze waterschapstaken (60)

Digitale transformatie is een integraal onderdeel van de manier waarop we ons werk doen. Het loopt mee in de andere opgaven in dit waterbeheerprogramma met bestuurlijke Routekaart digitale transformatie als kompas. Daarmee groeien we toe naar een organisatie die datagedreven werkt, wendbaar inspeelt op ontwikkelingen en intensief samenwerkt binnen de watersector en met partners in de regio. Hierdoor kunnen we in 2033 bijvoorbeeld veranderingen in waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid of waterveiligheid eerder signaleren, de gevolgen van beleidskeuzes en maatregelen inzichtelijk maken en samen met partners sturen op basis van een gezamenlijk beeld van het watersysteem.

In deze programmaperiode versterken we de continuïteit, beschikbaarheid en toekomstvastheid van onze digitale voorzieningen. Daarbij richten we ons ook op digitale dienstverlening, zodat inwoners, bedrijven en partners het waterschap steeds meer ervaren als onderdeel van één overheid, ook digitaal.

Tegelijk zorgen we ervoor dat informatie duurzaam toegankelijk blijft. We versterken onze digitale archivering en informatiehuishouding, zodat gegevens en documenten betrouwbaar beschikbaar zijn voor uitvoering, verantwoording en toekomstig gebruik.

8. Verbinden – omgeving en organisatie

De manier van werken van ons waterschap verandert zichtbaar en voelbaar. We hebben – nadrukkelijk samen met de partners in onze omgeving - deze verandering tastbaar gemaakt met de zes beschreven bouwstenen in ons kompas ‘water en bodem sturend’ (zie ook hoofdstuk 3). Het is niet voor niets dat we in dit WBP het sturende karakter van water en bodem en de effecten daarvan op de omgeving vooropstellen. We herhalen dat we ons heel goed realiseren dat dat veel van ons vraagt en tegelijkertijd ook van onze partners en inwoners in het gebied.

Hoe we met het beheer van water omgaan zal een vaker terugkerend maatschappelijk onderwerp van het publieke debat worden. Dat vraagt om handelingsperspectieven voor gebiedspartners, ondernemers en inwoners.

Water is leven. Voor een organisatie als de onze is verbinding met de mensen in ons gebied juist daarom van groot belang. Zeker als de beschikbaarheid van zoetwater schaarser wordt. En een grilliger klimaat meer veerkracht gaat vragen.

We verbinden onze ambities en opgaven voor de komende periode met de bouwstenen die eerder zijn toegelicht in dit WBP (hoofdstuk 2). We zijn ervan overtuigd dat ze sterker worden als ze in samenhang met elkaar worden toegepast.

Wij versterken ketensamenwerking en gezamenlijke kennisontwikkeling

Succesvol samenwerken begint met elkaar kennen en willen leren van elkaar. Een voorwaarde om goed met elkaar van start te gaan is om de eigen bevoegdheden, belangen en verantwoordelijkheden eerst terzijde te schuiven. Alleen zo wordt het mogelijk om open en met een brede blik het juiste gesprek te kunnen voeren. Dat is moeilijk en vraagt scherpte van alle betrokkenen.

Wij werken effectief samen met gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven en andere partners (36)

Deze opgave lijkt heel logisch en bijna een open deur. We weten ook dat duurzaam samenwerken veel vraagt. De samenwerking is alleen effectief als we bewust samen vertrekken, de gezamenlijke opgave in beeld brengt en **samen verantwoordelijk** wil zijn voor de processen die we doorlopen en de plannen die we vervolgens maken en uitdragen.

Wij stimuleren kennisontwikkeling en innovatie om nieuwe oplossingen te ontwikkelen en de sector toekomstbestendig te maken (37)

Goed gereedschap en **veranderkracht** zijn onontbeerlijk om de toekomst recht in de ogen te kijken en met recht ‘klimaatklaar’ te worden. Het actief halen en brengen van nieuwe kennis over het watersysteem en de waterketen is daarin een belangrijke taak. De kennisontwikkeling rond toekomstbestendig zuiveren, natuurlijke oplossingen voor het inrichten van het watersysteem en de waterketen en ecotechnologie heeft daarbij onze bijzondere aandacht.

We werken gebiedsgericht in samenwerkingscoalities (40)

Ons werkgebied is divers in soorten gebieden met verschillende functies, grondsoorten en telkens weer een net andere van het watersysteem. Dat zorgt er enerzijds voor dat we omgevingsgericht te werk gaan door onze opgaven te verbinden met de belangen van mensen in het gebied. We doen het anderzijds ook vooral gebiedsgericht als het gaat om de uiteindelijke inrichting van de ruimte en de handhaving daarvan. Want water en bodem hebben immers ook belangen. Daarom is **bodem en water voor later** het uitgangspunt in gebiedsgerichte processen.

Ons dagelijks handelen wordt gestuurd door water en bodem

In het advies 'Water en bodem sturend' hebben we het over het gewenste 'DNA'. Dat gaat over de houding en het gedrag dat onze omgeving van ons mag verwachten. We blijven diensten verlenen om het oppervlaktewater zo goed mogelijk te beheren en te beheersen. We zullen ook duidelijker worden in wat wel en wat niet (meer) kan en waarom dat zo is. Deze keuzes hebben een structureel karakter in het beheer van de toekomst. Ze hebben daarom invloed op hoe het waterschap dagelijks dingen regelt, afsprekt en handhaaft.

De natuurlijke werking van water en bodem is een harde randvoorwaarde bij gebiedsontwikkeling, woningbouw en landbouwtransities (44)

Uit al onze gesprekken die we binnen en buiten onze organisatie gevoerd hebben, blijkt dat er grote bereidheid is om de stem van water en bodem luider te laten klinken bij ruimtelijke ontwikkelingen in ons gebied. De noodzaak wordt breed gevoeld. Niemand kan die substantiële systeemverandering alleen bewerkstelligen. We hebben elkaar nodig. De bedoelde natuurlijke werking van het water- en bodemsysteem is randvoorwaardelijk om water en bodem sturend te maken. De doorzettingskracht die daarvoor nodig is vraagt om handelen **met lef**. Van ons en van onze partners. Omdat we met elkaars bevoegdheden werken om **samen verantwoordelijk** te zijn.

We werken volgens ons kompas 'Water en bodem sturend' en voeren onze ontwikkelagenda uit (45)

De zes bouwstenen werken alleen goed als we ze in samenhang met elkaar toepassen in het totale kompas. Natuurlijk zal de ene bouwsteen in een vraagstuk zwaarder wegen dan de ander. We zijn er echter van overtuigd dat de bouwstenen niet zonder elkaar kunnen. Het uitvoeren van de ontwikkelagenda vraagt **veranderkracht**. Van ons en van onze partners.

Onze ontwikkelagenda (bijlage X) richt zich op activiteiten en maatregelen binnen de termijn van dit WBP. Daarnaast beschrijft de ontwikkelagenda wat voor de langere termijn nodig is om onze ambities dichterbij te brengen.

We passen beleid en regelgeving integraal aan op de uitgangspunten van ‘water en bodem sturend’ (48)

Eén van de meest gehoorde opmerkingen over het toepassen van het principe ‘water en bodem sturend’ is dat theorie en praktijk kunnen botsen. Waar visie, koers en beleid juist ruimte willen geven aan het water- en bodemsysteem kan het voorkomen dat regelgeving toch beperkend of op meerdere manieren uit te leggen is. Andersom zien we dat bestaande regelgeving weer ruimer is dan het beleid dat erbij hoort.

Dat zorgt voor onduidelijkheid en verschillen in aanpak. Ons beleid en onze regelgeving zijn de basis voor **goed gereedschap**. Dat moeten we aanpassen om weer kloppend met elkaar te verbinden.

Wij versterken de verbinding met de waarde van water

Onze lange termijnperspectieven vertalen we naar wat die betekenen voor huidige ontwikkelingen en voor onze partners (49)

Bodem en water voor later vraagt genoeg aandacht en ruimte voor water en bodem, juist voor de verre toekomst. Keuzes die we nu maken, hebben grote invloed op volgende generaties. Daarom mag van ons verwacht worden dat we telkens ver vooruitkijken. We willen in deze periode werken met gebiedsgerichte perspectieven. Deze perspectieven helpen ons en onze partners om te bepalen waar ruimte nodig is, wat nu al nodig is voor het realiseren van een natuurlijk werkend systeem, waar de grenzen (moeten) liggen en welke kansen en mogelijkheden we zien.

Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en biodiversiteit zijn vanaf de start volwaardig onderdeel van onze ontwerpen (50)

Noorderzijlvest koestert ons watererfgoed en het landschap waarin dat zichtbaar is. Het vraagt **besef** dat waterbeheer een bepalende rol speelt in de geschiedenis van ons gebied en in de ontwikkeling van het landschap zoals we dat vandaag kennen. Het erfgoed van het waterschap is daarmee een wezenlijk onderdeel van de identiteit van het waterschap en van de regio en haar inwoners.

We dragen bij aan een zorgvuldige inpassing in de omgeving. Door kaders voor planvorming mee te geven, krijgt erfgoed en biodiversiteit een plek in het proces. Zo dragen wij bij aan versterking en behoud van de ruimtelijke kwaliteit. Ons programma voor de aanpak en behoud van watererfgoed loopt tot 2033 en is op schema.

Wij maken de urgentie van ons werk aan water zichtbaar en voelbaar (51)

De urgentie van ons werk aan water wordt pas echt duidelijk als we extremen ervaren. Te veel of juist te weinig water. Inzet van tijdelijke waterbergingen. Overlast op het land of in woningen. Blauwalg in de warmere zomers. Calamiteiten met persleidingen. Overmatige vissterfte. Het is in deze situaties makkelijk om ons verhaal te vertellen. En

deze situaties gaan ook weer voorbij. We gaan net zo makkelijk weer over tot de orde van de dag.

Dreigende tekorten aan zoetwater zijn alweer wat verder van ons bed. De noodzaak om afvalwater beter te kunnen zuiveren ook. Dijkversterkingen vinden we eigenlijk normaal in een land dat onder de delta leeft.

Toch moeten we volharden in pogingen om de noodzaak van ons werk in ons gebied te onderstrepen. Onze corporate communicatie baseren we nadrukkelijker op deze urgentie en op het sturende karakter van water en bodem.

We moeten het **besef** aanwakkeren wat er gebeurt als we niets doen.

We realiseren ons dat het zaadje van dat besef het beste geplant kan worden bij de jongere generatie. Daarom blijven we veel tijd en aandacht besteden aan jongerenparticipatie, educatie en zoeken we ons publiek vooral online en tijdens (eigen) kleinere of grotere evenementen op.

We faciliteren recreatief medegebruik waar dat verantwoord kan (52)

Mensen genieten graag van het landschap en het water. Ons water of terreinen grenzend aan het water zijn geschikt voor diverse vormen van recreatie: varen, hengelsport, wandelen, fietsen, zwemmen of schaatsen.

Binnen de mogelijkheden van ons dagelijks beheer en onze projecten benutten wij kansen voor recreatief medegebruik om het **besef** van waterbewustzijn te versterken. Als er vraag naar is en daar waar het kan, faciliteren we medegebruik van onze wateren en gronden, zoals onderhoudspaden.